

به‌ناوی خودای به‌خشندمو میهره‌بان

به‌ناوی گه‌له‌وه

په‌رله‌مانی کوردستان - عیراق

پشت به‌ حوکمی برگی (۱) له‌ مادده‌ی (۵۶) ی‌ یاسای ژماره (۱) ی‌ سالی ۱۹۹۲ ی‌
هموار کراو، له‌سه‌ر داوای نه‌نجومه‌نی وه‌زیرانی هه‌ریمی کوردستان، په‌رله‌مانی کوردستان - عیراق له‌
دانیشتی ئاسایی ژماره (۱۵) ی‌ رۆژی ۲۰۲۰/۱/۱۶ نه‌م ی‌اسایی په‌سه‌ند کرد:

ی‌اسای ژماره (۲) ی‌ سالی ۲۰۲۰

ی‌اسای چاکسازی له‌ مووچه و ده‌رماله و به‌خشین و ئیمتیازاته‌کان و خانه‌نشینی

له‌ هه‌ریمی کوردستان - عیراق

به‌شی یه‌که‌م

ئاما‌نجه‌کان

مادده‌ی (۱):

یه‌که‌م: به‌رجه‌سته‌کردنی بنه‌ماکانی دادپه‌روه‌ری و شایسته‌بوون له‌ خه‌رجکردنی مووچه و ده‌رماله و
به‌خشین و ئیمتیازاته‌کانی دیکه له‌ هه‌ریمی کوردستان، و نه‌هیشتی سوودمه‌ندبوونی نا‌شایسته و
رێگرتن له‌ به‌هه‌ده‌ردانی بوودجه‌ی گشتی.

دووهم: به‌دامه‌زراوه‌یکردن و یه‌کخستنی به‌رپه‌به‌رایه‌تی گشتی و به‌رپه‌به‌رایه‌تی و فه‌رمانگه و یه‌که
جیا‌جیا‌کانی خانه‌نشینی له‌ بواره‌کانی (شارستانی و سه‌ربازی و هیزه‌کانی ئاسایشی ناو‌خۆ) له‌ یه‌که
به‌رپه‌به‌رایه‌تی گشتی خانه‌نشینی سه‌ر به‌ (وه‌زاره‌تی دارایی و ئابووری) حکومه‌تی هه‌ریمی
کوردستان - عیراق.

سییه‌م: کارا‌کردن و پشتیوانی کردنی دارایی سندوقی خانه‌نشینی، و رێگرتن له‌ هه‌ر خه‌رجیه‌که له‌سه‌ر
سندوقه‌که جگه له‌ مه‌به‌ستانه‌ی له‌ ی‌اسای خانه‌نشینی کارپێ‌کراو ژماره (۲۷) ی‌ سالی ۲۰۰۶ له
هه‌ریمدا، ئاماژه‌یان پێ‌کراوه.

چوارهم: رێکخستنه‌وه‌ی خانه‌نشینی خاوه‌ن وه‌زیفه‌ بالاکان و پله‌ تایه‌ته‌کان له‌سه‌ر بنه‌مای ته‌مه‌ن و
سالانی خزمه‌ت و بروانامه.

بهشی دووهم

ریکخستنیهوی ماف و ئیمتیازاتهکانی میراتگرانی که سوکاری شههیدان و

ئه نفالکراوان و زیندانیکراو و گیراوانی سیاسی

ماددهی (۲):

یه کهم: یه کخستنی ماف و ئیمتیازاتی که سوکاری شههیدان و ئه نفالکراوان و زیندانی و گیراوی سیاسی له ههریمی کوردستان له بهر روشنایی یاسا بهرکاره کان.

دووهم: پاککردنهوه و ههلهوه شاندهوهی ماف و ئیمتیازاتی میراتگری ئه و که سانهی که به دهه له حوکمهکانی یاسای ژماره (۹) ی سالی ۲۰۰۷ ی هه موارکراو (یاسای ماف و ئیمتیازاتی که سوکاری شههیدان و ئه نفالکراوان) سوودمه ند بوون.

سییه م: پاککردنهوه و ههلهوه شاندهوهی ئیمتیازاتی زیندانی و گیراوی سیاسی که به ناوی زیندانی و گیراوی سیاسی، به پیچه وانیهی حوکمهکانی یاسای ژماره (۱۱) ی سالی ۲۰۱۱ (یاسای ئیمتیازاتی زیندانی کراو و گیراوی سیاسی کوردستانی) هه موارکراو سوودمه ند بوون.

چوارهم: له کاتی مردنی زیندانیکراو و گیراوی سیاسی، به یاسای خانه نشینی بهرکار له ههریمی کوردستان مامه له له گه ل میراتگرانیان ده کریت.

پینجه م: پیویسته له سه ر وه زاره ته کانی (دارایی و ئابووری) و (خویندنی بالا و توژیینه وهی زانستی) و (پهروه رده) و (ته ندروستی) به هه ماهه نگی وه زاره تی (کاروباری شههیدان و ئه نفالکراوان) رینمایی ده ربکه ن به مه به ستی ریکخستنیهوی له ئه ستوگرانی حکومت بو خه رجی جی چاره سه ری ته ندروستی و خویندنی (کور و کچ و هاوسه ری شههید که هاوسه رگیری نه کردۆته وه) له قوتابخانه و په یمانگا و زانکوۆ حکومی و ئه هلییه کان له ناو ههریمدا، و ده ستیشانکردنی مه رجه کانی شایسته بوون له بهر روشنایی برگی (دووهم) له ماددهی (۷) له یاسای ژماره (۹) ی سالی ۲۰۰۷ (یاسای ماف و ئیمتیازاتی که سوکاری شههید و ئه نفالکراوه کان له ههریمی کوردستان).

بهشی سییه

نه هیشتنی سوودمه ندبوون له جاریک زیاتر له بودجهی گشتی

ماددهی (۳):

یه کهم:

۱. هه لره شانده وهی سهرجه م نهو بهخشین و ئیمتیازاته داراییانهی که خهرج ده کرین بو نهو که سانهی که به ناوی سوودمه ندی ته رخانکراوه کانی چاودیری کومه لایه تی و خاوه ن پیداو یستی تاییه ت و که مئه ندامان، به دهر له یاسا و رینماییه کاریکراوه کان خویان تومار کردوه، وراستکردنه وهی نهو سوودمه ندیه به پیی پیوه ره کانی سوودوه رگرتن لهو بهخشین و ئیمتیازاتانه، و له ناویشیاندا ریژه ی په ککه وته یی به پیی راپورتی لیژنه ی پزیشکی راستینراو.

۲. که مئه ندام و خاوه ن پیداو یستی تاییه ت له که سانی فرمانبهر، له جیاتی نهو بهخشینه ی له ته رخانکراوه کانی چاودیری کومه لایه تی، دهرماله ی (له بری په ککه وته یی) یان پیده دریت، به ریژه یه که له مووچه ی بنه ره تییان، که نهو ریژه یه له لایه ن نه لجومه نی وه زیرانه وه ده ستیشان ده کریت به ره چاودکردنی ریژه ی په ککه وتن له لایه ن لیژنه یه کی پزیشکی پسپوره وه.

دووه م: کار به سهرجه م نهو یاسا و بریار و په پیره و و رینماییه نانه ناکریت که ریگه ده دن به سوودمه ندبوون له وه رگرتنی زیاتر له یه که مووچه و بهخشین و ههر ئیمتیازیکی دارایی تر له بودجه ی گشتی له ناو ههریم و ده سه لاتی فیدرالی، بو سهرجه م سوودمه ندان له بواره کانی شارستانی، سهربازی، هیژه کانی ناسایشی ناوخو، سوودمه ندانی ته رخانکراوه کانی چاودیری کومه لایه تی و خانه نشینی به هه موو جو ره کانی جگه له ئیمتیازاته داراییه کانی میرانگرانی که سوکاری شه هیدان و نه نفالکراوان و زیندانی و گیرای سیاسی و سوودمه ندان به پیی یاسای ژماره (۹) ی سالی ۲۰۱۵ (یاسای ماف و ئیمتیازاتی تا قانه کانی جینوساید له ههریمی کوردستان - عیراق).

سییه م: سهرپشککردنی نهو که سانه ی که برگی (دووه م) ی نه م مادده یه ده یانگریته وه، که به پیی یاسا و رینماییه کان سهره رای مووچه سوودمه ندن له وه رگرتنی مینحه و ئیمتیازاتی دارایی تر له بودجه ی گشتی له ناو ههریم و ده سه لاتی ئیتیحادی، که ده بییت ته نها له یه کیک لهو مووچه و مینحه و ئیمتیازاتانه سوودمه ندین.

چوارهم: له کاتی گه رانه وهی فرمانبهری خانه نشینکراو بو وه زیفه ی گشتی به هه میشه یی یان به گریبه ست، سهرپشک ده کریت له وه رگرتنی مووچه ی خانه نشینیبه که ی یان مووچه ی نهو وه زیفه یه ی که پیی دامه زراوه ته وه، و له هیچ حاله تی کدا نابییت سوودمه ند بییت له دوو مووچه.

بهشی چوارهم

بواری پیشمه‌رگه و هیزه‌کانی ئاسایش و پۆلیسی ناوخۆ

ماددهی (٤):

یه کهم: یه کخستن و ریکخستنی یه که کانی ژمیریاری له گشت یه که کانی هیزی پیشمه‌رگه‌ی کوردستان، ریکخراو و ریکنه‌خراو له چوارچیوه‌ی هه‌یکه‌لیه‌تی و هه‌زاره‌تی (کاروباری پیشمه‌رگه) له یه که یه که یه که یه که ژمیریاری که به‌رپۆه‌به‌رایه‌تی گشتی بودجه و به‌نامه‌کان (ژمیریاری سه‌ربازی) سه‌ر به هه‌زاره‌تی (کاروباری پیشمه‌رگه) ی هه‌ریمی کوردستانه.

دووهم: یه که کانی ژمیریاری پێویسته له ژیر وردیینی دیوانی چاودیری دارایی هه‌ریمی کوردستان، و (فه‌رمانگه‌ی چاودیری دارایی) هاتوو له ماددهی (٣) له یاسای ژماره (١٩) ی سالی ٢٠٠٧ یاسای (وه‌زاره‌تی کاروباری پیشمه‌رگه له هه‌ریمی کوردستان) هاوشیوه‌ی هیزه ریکخراوه‌کانی سه‌ر به وه‌زاره‌تی ناوبراو بیټ.

سییه‌م: پێویسته وه‌زیری کاروباری پیشمه‌رگه ده‌سه‌لاتی ته‌واو به پێی یاسا به‌رکاره‌کان بدات به فه‌رمانگه‌ی (چاودیری دارایی) سه‌ر به وه‌زاره‌تی (کاروباری پیشمه‌رگه) بۆ ووردبینیکردنی لیستی پیشمه‌رگه و دروستکردنی دۆسیه‌ی که‌سی به پێداویستییه یاسایه‌که‌نه‌وه، و پێداچوونه‌وه به خزمه‌تی پیشمه‌رگایه‌تی له گشت یه که کانی هیزی پیشمه‌رگه‌ی کوردستان، ریکخراو و ریکنه‌خراو له چوارچیوه‌ی هه‌یکه‌لیه‌تی و هه‌زاره‌تی (کاروباری پیشمه‌رگه) به هه‌ماهه‌نگی له گه‌ل به‌رپۆه‌به‌رایه‌تی میلاکی سه‌ر به به‌رپۆه‌به‌رایه‌تی گشتی بودجه له وه‌زاره‌تی (دارایی و ئابووری).

چوارهم: پێویسته ده‌ستیشانکردنی ژماره‌ی پاسه‌وانان بۆ باره‌گا و دامه‌زراره‌ی حزبییه‌کان و هه‌روه‌ها پاسه‌وانی پارێزگاری له خاوه‌ن وه‌زیفه‌ی بالا‌کان و به‌رپرسیانی سه‌ربازی و ئاسایشی ناوخۆ، به هه‌ماهه‌نگی و به‌پێی په‌یره‌ویک ریکخه‌ریټ که له‌لایه‌ن ئه‌نجومه‌نی وه‌زیرانه‌وه ده‌رده‌چیت، و ئه‌وانه‌ی زیاد ده‌بن له ژماره‌ی دیاریکراو له‌وه‌ په‌یره‌وه له چوارچیوه‌ی میلاکی سه‌ربازی و هیزه‌کانی ئاسایشی ناوخۆ به‌پێی شایسته‌بوونی خۆیان راژه‌یان ریکده‌خریته‌وه.

پێنجهم: گواستنه‌وه‌ی گشت پاسه‌وانه‌کان بۆ سه‌ر میلاکی هیزه‌کانی یه که‌ی پاسه‌وانی له وه‌زاره‌تی (ناوخۆ) و به‌هیچ جوړیک نابیت پاسه‌وان له‌سه‌ر میلاکی هیچ یه که‌یه‌کی تری سه‌ربازی یان هیزه‌کانی ئاسایشی ناوخۆ بیټ جگه له یه که‌ی پاسه‌وانی سه‌ر به وه‌زاره‌تی ناوخۆ، و خه‌رجکردنی مووچه‌ی پاسه‌وانی ته‌نها له‌لایه‌ن به‌رپۆه‌به‌رایه‌تی ژمیریاری وه‌زاره‌تی ناوخۆ ده‌بیټ دوا‌ی هاوتاکردن و یه کخستیان.

شه‌شم: پێداچوونه‌وه و ریکخستنه‌وه‌ی لیستی سوودمه‌ندانی خانه‌نشینی که‌مه‌ندامانی پیشمه‌رگه له‌به‌ر رۆشنایی یاسای ژماره (٣٤) ی سالی ٢٠٠٧ یاسای خانه‌نشینی که‌مه‌ندامانی پیشمه‌رگه (زیره‌قانی) هه‌ریمی کوردستان - عیراق، و هه‌لوه‌شانده‌وه‌ی خانه‌نشینی ئه‌و که‌سانه‌ی که به‌پێچه‌وانه‌ی یاسای ناوبراو خانه‌نشین کراون.

به شی پینجه م

دورماله کان

ماددهی (۵):

پئویسته له سه ر ئه نجومه نی وه زیران گشت دورماله کان له بهر رۆشنایی یاسا بهر کاره کان، به شیوه به کی دادپهروهرانه رێک بجاته وه.

به شی شه شه م

رێکخستنه وهی هه ژمارکردنی خزمه ت

ماددهی (۶):

یه که م: پیداوچوونه وه و رێکخستنه وهی پله و ناونیشان و مووچهی وهزیفی سه رجه م مووچه خوورانی هه ریم له بواره کانی خزمه تی (شارستانی، پێشمه رگایه تی، هێزه کانی ئاسایشی ناوخۆ) به پێی یاسا و پهیره و رێنماییه کاریکراوه کان، و رێکخستنه ویان له چوارچیوهی وهزیفه ی گشتیدا له سه ر بنه مای پروانامه و سالانی خزمه تی فیعلی و خزمه تی هه ژمارکراوی یاسایی، به بی ئه ژمارکردنی ئه و خزمه ته ی که به شیوه به کی نایاسایی بو مووچه خوور ئه ژمارکراون.

دووه م: یه کخستنی ناونیشان و پله ی وهزیفی له گه ل مووچه ی وهزیفی به پێی حوکمه کانی یاسای میلاکی ژماره (۲۵) ی سالی ۱۹۶۰ ی هه موارکراوی کاریکراو له هه ریمدا یان هه ر یاسایه کی تر که جیگه ی ئه م یاسایه ده گریته وه، و هه لوه شانده وهی ئه و ناونیشان و پله وهزیفیانه ی که هاودژن له گه ل یاسای ناوبراو.

سپیه م: هه لوه شانده وهی گشت پله و مه رته به ی زیده کی که به ده ر له یاسا کاریکراوه کان دراوه به مووچه خووران، چ له رۆژی یه که م دامه زرانندیان یان له دوای دامه زرانندیان.

چواره م: هه لوه شانده وهی سالانی خزمه تی هه ژمارکراو بو خزمه تی وهزیفی (شارستانی یان پێشمه رگایه تی یان هێزه کانی ئاسایشی ناوخۆ) بو ئه و ماوانه ی که له گه ل ماوه ی خویندنی مووچه خوور یه کده گریته وه، جگه له حالته کانی مۆلته ی خویندن، یان خویندنی ئیواران، یان ته مه نی له و کاته دا له خوار (۱۶) شازده سالی بیته، جگه له زیندانی و راگیراوانی سیاسی.

پینجه م:

۱. هه ر پینگه به کی یاسایی بواری راژه ی گشتی پشتبه ست به بریاری کاریگری هاتوونه ته دی و له سه ر بودجه ی گشتی مووچه یان وه رگرتووه، ئه و ئه و پینگانه پارێزراو ده بن به مه رجیک لیبری نی خانه نشینیان بده ن پشت به ست به بریاری کاریگری دامه زرانندیان، و پئویسته پله و ناونیشانی وهزیفی و مووچه و شایسته ی داراییان له چوارچیوهی یاسا و پهیره و رێنماییه بهر کاره کان رێکبخریته وه و خویان بگونجین له گه ل ئه حکامه کانی ئه م یاسایه.

۲. حوکمی خالی (۱) ی برگه ی (پینجه م) ی ئه م مادده یه، ته نیا ئه و که سانه ده گریته وه که تا په سه ندکردنی ئه م یاسایه مووچه یان وه رگرتووه.

بهشی جهوتهم بواری خانه شینی

ماددهی (۷):

یه کهم: یه کخستنی خانه نشینی نهوانه ی له خواره وه ئاماژهیان پیدراوه له رووی مهرج و پیداویستییه کانی خانه نشینیون بههمان مهرج و پیوره کانی خانه نشینی فرمانبهراان له پله گشتییه کانی وهزیفه لهسهر میلاکی شارستانی و سهربازی و هیژه کانی ئاسایشی ناوخۆ:

(سهرۆکی ههریم و سهرۆکی پهرلهمان و سهرۆکی نهجومهنی وهزیران و جیگره کانیان و نهندامانی پهرلهمان و وهزیره کان و نهوانه ی به پله ی نهوانن و بریکاره کانی وهزارهت و نهوانه ی به پله ی نهوانن و نهوانه ی مووچه ی بریکاری وهزارهت وهرده گرن و خاوهن پله تایبهته کان و بهرپوه بهره گشتییه کان و نهوانه ی به پله ی بهرپوه بهری گشتی و نهوانه ی مووچه ی بهرپوه بهری گشتی وهرده گرن و سهرۆک و نهندامانی نهجومهنی پاریزگا کانی ههریم و گشت نهو کهسانه ی که به پیی خشته ی کارپیکراوی مووچه له ههریمی کوردستان مووچه و دهرماله ی ههردوو پله بالای (أ) و (ب) وهرده گرن لهسهر میلاکی شارستانی و سهربازی و هیژه کانی ئاسایشی ناوخۆ).

دووهم: مووچه ی خانه نشینی ههژمار ده کریت بو ئاماژه پیدراوان له برگی (یه کهم) ی نهو ماددهیه بهم شیوهیه ی خواره وه:

۱. ریژه ی (۱۵٪) پانزده له سهدا له کۆی گشتی دوا مووچه و دهرماله، نهوه ی له کاتی خزمهتدا وهریده گریت.

۲. ریژه ی (۱,۵٪) یهک و نیو له سهدا له کۆی گشتی دوا مووچه و دهرماله، نهوه ی له کاتی خزمهتدا وهریده گریت، دهخریته سهر مووچه ی خانه نشینی بو ههر سالیکی خزمهت.

۳. دهرماله ی نهو پروانامه ی خواره وه یان هاوشیوه یان بهم ریژهیه ده بیته:

أ. دهرماله ی پروانامه ی ئاماده یی بهر ریژه ی (۱٪) یهک له سهدا له کۆی گشتی دوا مووچه و دهرماله، نهوه ی له کاتی خزمهتدا وهریده گریت، دهخریته سهر مووچه ی خانه نشینی.

ب. دهرماله ی پروانامه ی دبلۆم بهر ریژه ی (۲٪) دوو له سهدا له کۆی گشتی دوا مووچه و دهرماله، نهوه ی له کاتی خزمهتدا وهریده گریت، دهخریته سهر مووچه ی خانه نشینی.

ج. دهرماله ی پروانامه ی به کالۆریۆس بهر ریژه ی (۴٪) چوار له سهدا له کۆی گشتی دوا مووچه و دهرماله، نهوه ی له کاتی خزمهتدا وهریده گریت، دهخریته سهر مووچه ی خانه نشینی.

د. دهرماله ی پروانامه ی دبلۆمی بالا و ماستهر بهر ریژه ی (۶٪) شهش له سهدا له کۆی گشتی دوا مووچه و دهرماله، نهوه ی له کاتی خزمهتدا وهریده گریت، دهخریته سهر مووچه ی خانه نشینی.

ه. دهرماله ی پروانامه ی دکتۆرا بهر ریژه ی (۸٪) ههشت له سهدا له کۆی گشتی دوا مووچه و دهرماله، نهوه ی له کاتی خزمهتدا وهریده گریت، دهخریته سهر مووچه ی خانه نشینی.

۴. شایسته‌ی مووچه‌ی خانه‌نشین نایب له ریژه‌ی (۵۰٪) په‌نجا له‌سه‌دا تیپه‌ریت له کۆی گشتی دوا مووچه و دهرماله، نه‌وه‌ی له کاتی خزمه‌ت وهریده‌گریت.

سییه‌م:

۱. فه‌رمانبه‌ر به‌و پیناسه‌یه‌ی له یاسای خانه‌نشینی یه‌کگرتووی به‌ر کار له هه‌ریمدا هاتووه (به‌وانه‌شه‌وه که له بر‌گه‌ی (یه‌که‌م)‌ی ئەم مادده‌یه‌ی ناماژه‌یان پیدراوه) شایسته‌ی مووچه‌یه‌کی خانه‌نشینی ده‌بن ئە‌گه‌ر خزمه‌تی خانه‌نشینیان له (۱۵) پازده‌ سال‌ که‌مه‌تر نه‌بیت، و (۴۵) چل و پینج سال‌ له ته‌مه‌نیان ته‌واو ک‌ردبیت، جگه‌ له‌ حاله‌ته‌کانی مردن یان شه‌هیدبوون یان خانه‌نشینیوون به‌ هۆکاری ته‌ندروس‌تی، و ئە‌و حاله‌تانه‌ی دیکه‌ی به‌ده‌ر کردن که له یاسای خانه‌نشینی به‌ر کاردا هاتووه.

۲. ئە‌وانه‌ی راسپێردراون به‌ خزمه‌تی گشتی، که له بر‌گه‌ی (یه‌که‌م)‌ی ئەم مادده‌یه‌ی ناماژه‌یان پیدراوه، و مه‌رجه‌کانی هاتوو له بر‌گه‌ی (سییه‌م / ۱)‌ی ئەم مادده‌یه‌ی نایانگریته‌وه، ئە‌وا شایسته‌ی مووچه‌یه‌کی خانه‌نشینی ده‌بن به‌ره‌چاو کردنی هه‌مان پێ‌وه‌ره‌کانی هاتوو له بر‌گه‌ی (دووه‌م)‌ی ئەم مادده‌یه‌، به‌مه‌رجیک نایب له ریژه‌ی (۲۵٪) بیست و پینج له‌سه‌دا تیپه‌ریت له کۆی گشتی دوا مووچه و دهرماله، نه‌وه‌ی له کاتی خزمه‌تدا وهریده‌گریت، ده‌خریته‌ سه‌ر مووچه‌ی خانه‌نشینی، تاوه‌کو حاله‌ته‌کانیان ده‌گونجیند‌رین له‌ گه‌ل مه‌رجه‌کانی هاتوو له خالی (۱)‌ی ئەم بر‌گه‌یه.

۳. حوکمه‌کانی خالی (۲)‌ی ئەم بر‌گه‌یه، ئە‌و که‌سانه‌ ناگریته‌وه که دوا‌ی به‌ر کاربوونی ئەم یاسایه‌ وه‌ک راسپێردراو به‌ خزمه‌تی گشتی راده‌سپێرد‌رین.

چوارم: ئە‌ندام په‌رله‌مان به‌ ئاره‌زوومه‌ندانه‌ مافی ده‌ستبه‌رداربوونی له‌ ماف و شایسته‌ خانه‌نشینییه‌کانی وه‌ک راسپێردراو هه‌یه، به‌ مه‌رجیک له‌ ماوه‌یه‌ک که له (۳۰) سی رۆژ تیپه‌رنه‌کات له‌ ریکه‌وتی به‌ر کاربوونی ئەم یاسایه‌، داواکاری پینشکه‌ش به‌ دیوانی په‌رله‌مانی کوردستان - عی‌راق بکات به‌ مه‌به‌ستی وهرگرتنی ریکاری یاسایی پێ‌ویست.

پینجه‌م: هه‌ژمار کردنی ماوه‌ی خزمه‌تی خولی په‌رله‌مانی، بۆ هه‌موو مه‌به‌سته‌کانی سه‌رمووچه و به‌رز کردنه‌وه‌ی پله و خانه‌نشینی بۆ ئە‌و په‌رله‌مانتاران‌ه‌ی به‌ ئاره‌زوومه‌ندانه‌ ده‌گه‌رینه‌وه‌ بۆ سه‌ر وه‌زیفه‌کانیان.

شه‌شه‌م: حوکمه‌کانی ئەم مادده‌یه‌ هه‌موو ئە‌و که‌سانه‌ش ده‌گریته‌وه که له بر‌گه‌ی (یه‌که‌م)‌ی ئەم مادده‌یه‌ ناماژه‌یان پیدراوه، و له پینش به‌ر کاربوونی ئەم یاسایه‌ خانه‌نشین بوون، و پێ‌ویسته‌ خۆیان بگونجین له‌ گه‌ل حوکمه‌کانی ئەم یاسایه‌، بۆ ئە‌وانه‌ش که خزمه‌تی خانه‌نشینیان نه‌گه‌یشته‌وته (۱۵) پانزه‌ سال، ئە‌وا تاوه‌کو (۳) سی سال‌ ده‌خریته‌ سه‌ر خزمه‌ته‌کیان هاوشیوه‌ی پله وه‌زیفه‌ گشتیه‌کان، بۆ ئە‌وه‌ی بگه‌نه‌ ته‌مه‌نی خانه‌نشینی ئیجباری به‌مه‌رجیک بری خانه‌نشینی ئە‌و ماوه‌یه‌ بدات.

هه‌هه‌م: ئە‌وانه‌ی له بر‌گه‌ی (یه‌که‌م)‌ی ئەم مادده‌یه‌ ناماژه‌یان پیدراوه و پینشتر فه‌رمانبه‌ری حکومه‌ت بوون، که به‌ ئاره‌زوومه‌ندانه‌ بۆ سه‌ر وه‌زیفه‌کانیان ده‌گه‌رینه‌وه، ده‌ست له‌ کارکیشه‌نه‌وه‌یان هه‌لده‌وه‌شیتنه‌وه و ر‌اژه‌کیان بۆ هه‌ژمار ده‌ک‌ریت، بۆ مه‌به‌ستی سه‌رمووچه و پله به‌رز کردنه‌وه و

خانه‌نشینی، و لایه‌نی په‌یوه‌ندی‌دار پابه‌ند ده‌بیت به‌داین‌کردنی پله‌ی وه‌زیفی پیوست و ترخان‌کراوی دارایی پیوست بۆیان، و سه‌رپشک ده‌بن له‌ وه‌رگرتنی مووچه‌ی خانه‌نشینی یان مووچه‌ی ئەو وه‌زیفه‌یه‌ی که بۆی ده‌گه‌رپته‌وه.

هه‌شته‌م: جگه‌ له‌ راسپێردراوان به‌ خزمه‌تی گشتی هه‌موو ئەوانه‌ی له‌ بر‌گه‌ی (یه‌که‌م) ی ئەم مادده‌یه‌ ناویان هاتوو ه‌شایسته‌ی مووچه‌ی خانه‌نشینی ده‌بن، به‌هه‌مان پێوه‌ر و مه‌رجه‌کانی هاتوو له‌ بر‌گه‌ی (دووه‌م و سێهه‌م) ی هاتوو له‌م مادده‌یه‌، به‌رپێوه‌یه‌ک نابیت له‌ (٦٠٪) شه‌ست له‌سه‌دا تپه‌رپکات له‌ کۆی گشتی دوا مووچه‌ و ده‌رماله‌ که له‌ کاتی خزمه‌تدا وه‌ریده‌گریت.

نۆهه‌م: مووچه‌ی خانه‌نشینی سه‌رجه‌م دادوه‌ر و داواکاری گشتی، نابیت له‌ رپێوه‌ی (٧٠٪) هه‌فتا له‌سه‌دا تپه‌رپکات له‌ کۆی گشتی دوا مووچه‌ و ده‌رماله‌، که له‌ کاتی خزمه‌تدا به‌پێی یاسا به‌رکاره‌کان وه‌ریده‌گریت.

مادده‌ی (٨):

گواسته‌وه‌ی گشت ئەو به‌رپێوه‌به‌رایه‌تی گشتی و ئەو به‌رپێوه‌به‌رایه‌تی و فه‌رمانگه‌ و هه‌ر یه‌که‌یه‌کی دیکه‌ی کارگێری و دارایی که مووچه‌ی خانه‌نشینیان لی‌ خه‌رج ده‌کریت (شارستانی، سه‌ربازی، هێزه‌کانی ئاسایشی ناوخۆ، یه‌که‌ رپکته‌خراوه‌کانی هێزه‌کانی پێشمه‌رگه‌)، وه‌ گواسته‌وه‌ی گشت میلاک و مولک و مالتی گواسته‌وه‌ی ئەو به‌رپێوه‌به‌رایه‌تی و یه‌که‌ کارگێریانه‌ و دۆسیه‌ و به‌رایه‌یه‌کانی ئەو که‌سانه‌ی ئاماژه‌یان پیکراوه‌ بۆ سه‌ر به‌رپێوه‌به‌رایه‌تی گشتی خانه‌نشینی (وه‌زاره‌تی دارایی و ئابووری) حکومه‌تی هه‌ریمی کوردستان - عێراق، هه‌یکه‌ له‌به‌ندییه‌کی تازه‌ بۆ ئەو به‌رپێوه‌به‌رایه‌تییه‌ گشتیه‌ ناماده‌ ده‌کری و له‌لایه‌ن ئەنجومه‌نی وه‌زیرانه‌وه‌ په‌سه‌ند ده‌کریت.

مادده‌ی (٩):

هه‌له‌وه‌ شاندنه‌وه‌ی خانه‌نشینی به‌ پله‌ی (وه‌زیر و بریکاری وه‌زاره‌ت و راپۆژکار و به‌رپێوه‌به‌ری گشتی) و هه‌ر پله‌یه‌کی تری تایه‌ت بۆ ئەو پێشمه‌رگانه‌ی که له‌ رپێزی بزوتنه‌وه‌ی رزگاربخوازی کوردستان بوون پێش رپکته‌وتی ١٩٩١/٣/٥، وه‌ک رپزلیتانیک مووچه‌ی خانه‌نشینیان به‌و پلانه‌ پێدراوه‌، له‌بری ئەوه‌ پیوسته‌ له‌دوای دلتیابوون له‌ هه‌بوونی مه‌رج و پێداویستییه‌کان و وردبینیکردن و پاککردنه‌وه‌ی لیستی ناوی ئەو پێشمه‌رگانه‌ له‌ناو که‌سانی ناشایسته‌، ئیمتیازیکی دارایی شایسته‌یان بۆ دابین بکریت له‌به‌ر رۆشنایی یاسای ژماره‌ (٣٣) ی سالی ٢٠٠٧ یاسای (رپزلیتانی پێشمه‌رگه‌ (زپه‌ه‌فانی) هه‌ریمی کوردستان - عێراق)، یان یاسای ژماره‌ (٣٤) سالی ٢٠٠٧ یاسای (خانه‌نشینی که‌مه‌ندامانی پێشمه‌رگه‌ (زپه‌ه‌فانی) هه‌ریمی کوردستان - عێراق)، یان یاسای ژماره‌ (٣٦) سالی ٢٠٠٧ یاسای (راژه‌ و خانه‌نشینی پێشمه‌رگه‌ (زپه‌ه‌فانی) هه‌ریمی کوردستان - عێراق)، به‌پێی تایه‌ته‌ندی.

مادده‌ی (١٠):

هه‌له‌وه‌ شاندنه‌وه‌ی مووچه‌ی خانه‌نشینی سه‌رجه‌م ئەو که‌سانه‌ی که به‌شیوه‌یه‌کی نایاسایی خانه‌نشینکراون و راستکردنه‌وه‌ی مووچه‌ی خانه‌نشینی سه‌رجه‌م ئەو که‌سانه‌ی که به‌ پله‌ی به‌رزتر له‌ پله‌ی شایسته‌ی خۆیان خانه‌نشین کراون، یان له‌سه‌ر به‌مه‌ی ئەژمارکردنی نایاسایی سالانی خزمه‌تی وه‌زیفی خانه‌نشین کراون، و راستکردنه‌وه‌ی مووچه‌ی خانه‌نشینیان بۆ ئەو مووچه‌یه‌ی به‌پێی یاسا کارپیکراوه‌کان شایسته‌ی ده‌بن وه‌ک له‌م یاسایه‌دا ئاماژه‌ی پیکراوه‌.

بەشی هەشتەم حوکەمەکانی کۆتایی

ماددەى (١١):

یەكەم: دەبیّت دەسەلاتی جیبەجێکردن و لایەنە پەیوەندیدارەكان، حوكمه كانی ئەم یاسایە جیبەجی بکەن. دووهم: دیوانی چاودێری دارایی هەریمی کوردستان پابەندە بە پشکین و وردبینکردن و بەدواداچوونی جیبەجێکردنی ئەحکامەکانی ئەم یاسایە و یاسا پەیوەندیدارەکانی تر و ئامادەکردنی راپۆرت لەبەر رۆشنایی یاسای دیوانی چاودێری دارایی هەریمی کوردستان - عێراق ژمارە (٢) ی سالی ٢٠٠٨.

سێهەم: دەستەى دەسپاکی و داواکاری گشتی لە هەریمی کوردستان - عێراق بەپێی تاییەتمەندی پابەندن بە وەرگرتنی رێکاری یاسایی پێویست بەرامبەر هەر کارمەند و بەرپرسیک که بەر بەست و ئاستەنگ بۆ جیبەجێکردنی حوكمه كانی ئەم یاسایە دروست دەکەن.

ماددەى (١٢):

یەكەم: دامەزراندن لە وەزیفەکانی (بەرپۆهەبەری گشتی و راپۆزکار و سەرۆتر)، لە دامەزراره دەستوورییەکانی هەریمی کوردستان - عێراق رادەگیریت، مەگەر تەنها لەو کاتەى پلەى چۆل هەبیّت.

دووهم: خانەنشینکردنی فەرمانبەر بە پلەى (بەرپۆهەبەری گشتی و سەرۆتر)، که پێکھاتەى ئیداری لە ناستی (بەرپۆهەبەرایەتی گشتی و سەرۆتر) بەرپۆهە نابات بەپێی حوكمه كانی برگەى (هەشتەم) لە ماددەى (٧) ی ئەم یاسایە دەبیّت، یان دەگوازیتهوه بۆ شوینیکی تر لە کاتی هەبوونی شوینی وەزیفی بەتال، که لە گەل ناونیشانی وەزیفی شایستەى خۆی دەگونجیت.

سێهەم: حوكمه كانی برگەى (دووهم) ی ئەم ماددەیه سەرۆکی یەكە ئیداره كانی (پاریزگار، قایمقام، بەرپۆهەبەری ناحییه) دەگریتهوه، که هیچ یەكەیهکی ئیداری بەرپۆهە نایەن.

چوارەم: مەرجه كانی دامەزراندن بە پلەى (بەرپۆهەبەری گشتی و بەرەوژوور) جگە لە مەرجه كانی فەرمانبەرایەتی وەزیفەى گشتی بە پەیرهویك دەستنیشان دەکریت که لە لایەن ئەنجومەنى وەزیرانەوه دەردەچیت، که تیايدا رەچاوی بروانامه و پسپۆری و سالانی خزمەت و شارەزایی و لیھاتوویی بکریت.

ماددهى (۱۳):

یه کهم:

۱- وهزارهتی دارایی و ئابووری له چوارچیوهی ریکخستنهوهی بواری بانکی له ههریم و به ئەلیکترۆنکردنی خزمهتگوزارییه بانکییهکان، ئەژمێریکی تایهت دهکاتهوه بۆ ههر مووچهخۆر و سوودمهندیك له بودجهی گشتی لهپیناو زامنکردن (پاراستن)ی گشت شایسته داراییهکانیان به شایسته داراییه خهرجنهکراوهکانیشهوه.

۲- چۆنیهتی کردنهوهی ئەو ئەژمێره و سوودوهرگرتنی مووچهخۆر و سوومهند له ئەژمێره که به ریتماییهکی دارایی ریکدهخریت که لهلایهن وهزارهتی (دارایی و ئابووری)یهوه دهردهچیت لهبهر رۆشنای برگیه (یه کهم/۱)ی ئەم ماددهیه.

دووهم: لهبهر رۆشنایی ئەو بره پارهیهی که به فیعلی له خهرجیهکان دهگهڕێتهوه له دهرئهنجامی جیههچیکردنی ئەم یاسایه، دهییت ئەنجومهنی وهزیران ئەولهوییهت بدات به پیداجوونهوه به کهمترین مووچهی خانهنشینی له ههریم به ئاراستهی زیادکردن و بهرهچاوکردنی بژێوی و گوزهرانی ئەو کهسانهی که کهمترین مووچهی خانهنشینی وهردهگرن.

سییهم: پێویسته لهسهه وهزارهتی (دارایی و ئابووری) حکومهتی ههریمی کوردستان - عێراق، ریکاری یاسایی پێویست بۆ وهرگرتنهوهی قهرزه بازرگانیهکان بگهڕێتهبهر، و پیداجوونهوه بهو مولک و مالانه بکری و هک گهرهنتی (زامنکردن) بۆ دانهوهی ئەم قهرزانه دانراوه.

ماددهى (۱۴):

یه کهم: جیههچیکردنی حوکمهکانی ئەم یاسایه ناسهواری دارایی و دادوهری لیناکهویتتهوه بۆ حالتهکانی پێش کهوتنهبواری جیههچیکردنی یاساکه لهسهه ئەو کهسانهی که دهیانگهڕێتهوه. دووهم: ئەوانهی حوکمهکانی ئەم یاسایه دهیانگهڕێتهوه مافی ئەوهیان ههیه بهپێی حوکمهکانی یاسای بهرکار تانهی یاسایی بدهن.

ماددهى (۱۵):

ناییت هیچ کهسیک خانهنشین بکریت یان ههر ئیمتیازاتیکی دیکهی دارایی لهژێر هیچ پاساو و ناونیشانیکدا پێی بدریت ئەگهه پێشتر بهشایستهبوونی یاسایی له تۆمارهکانی داتابهیسی سیستهمی بایۆمهتری پهیرهوکراو لهلایهن حکومهتی ههریمی کوردستان تۆمار نهکراییت و بهرای نهییت، و مووچهی خانهنشینی بۆ میراتگری یاسایی (المستحق) خهرج ناکریت تاوهکو تۆمار نهکریت له داتابهیسی سیستهمی بایۆمهتری.

ماددهى (١٦):

یه کهم: حوکمه کانی ئەم یاسایه ههموو حالته کانی بیس بهر کاربوونی ئەم یاسایهش ده گریتهوه و پیویسته خۆیان بگونجین له گهڵ ئەم یاسایه.

دووهم: کار به هیچ دهقیکی یاسایی یان برپاریکی ناکۆک له گهڵ حوکمه کانی ئەم یاسایه دا ناکریت.

سییم: یاسای خانه نشینی خاوهن وهزیره بالا کانی ههریمی کوردستان - عیراق ژماره (٣٦) ی سالی ٢٠٠٤ ههڵدهوشیتتهوه.

ماددهى (١٧):

پیویسته له سههر ئەنجومهنی وهزیران پهیرهو دهربکات بۆ ئاسانکاری جیه جیکردنی حوکمه کانی ئەم یاسایه له ماوهیه که له (٦٠) شهست رۆژ تیهپ نه کات له رۆژی ده چواندنی ئەم یاسایه.

ماددهى (١٨):

پیویسته ئەنجومهنی وهزیران و لایهنه په یوه نیدیاده کان حوکمه کانی ئەم یاسایه جیه جی بکن.

ماددهى (١٩):

ئەم یاسایه له رۆژنامهی فهرمی (وهقایی کوردستان) بلاوده کریتهوه، و له دواى تیهپربوونی (٩٠) نهوه د رۆژ له ریکهوتی ده چوونی پهیرهوی هاتوو له ماددهی (١٧) ی ئەم یاسایه ده کهوتنه بواری جیه جیکردنهوه.

هۆیه کانی ده چواندن

له پیناو ریکخستنهوی بواری وهزیره گشتی و خانه نشینی له سههرجهم بواره کانی (شارستانی و پيشمه رگایه تی و هیزه کانی ئاسایشی ناوخۆ)، و ههروهها تهرخانکراوه کانی چاودیری کۆمه لایه تی، و بهرپا کردنی دادپهروهری و یه کسانى له خه رجکردنی مووچه و ده رماله و به خشین و ئیمتیا زاته داراییه گشتیه کان، و ریکرتن له سوود وهرگرتنی نارها و نایاسایی له تهرخانکراوه کانی بودجهی گشتی، ئەم یاسایه ده چویندرا.

د.ریواز فایق حسین

سه رهۆکی په ره له مانى کوردستان - عیراق